

KERÉKGYÁRTÓ GYÖRGY

Egy III. osztályú ispion jelentései

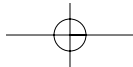
IV.

MÉRTÉKEM MÉG MEG NEM TÖLT

Ugyan, amice, oktalanság úgy vélekedni, hogy csak az ember vágyik üzekedni mocskosul, magyaráz fennhangon a sátor alatt Fertály Mihály chirurgus uram, s ha vízbe fojtanak sem tudom, hallott-é valamit, vagy már megindult odabent a szóbeszéd. Komáromban, a vicefiskális úrnál időzve, meséli, megfigyeltem, kérem, egy liba tojót, amely szerelmeskedő hím módjára, mintha gúnár volna, több alkalommal rászállt egy másik tojóra, farát ennek végbélnyílásához illesztette, mozgatta, s miközben a másik nyugodtan tűrte, pajzánkodott vele, s végül hátsó részéből nyálkaszerű, kékesfehér színű, csillogó, nyúlós, tojásszagú, fehérjeszerű és a férfiúi maghoz hasonló magot lövellt nagy mennyiségben a földre. De ennek anyagát, mivel eltűnt a sárban, nem tudtam alaposabban megvizsgálni. A kerítés kapujában álltam. Ekkor láttam ezt a szenvedélyes libát februarius 28-án.

Ó, átkozott, bűnös testi vágy! A jó pater Engelhardt Guido téved, és talán mégis Szent Ágostonnak volt igaza, meg az alexandriai Philónnak, aki minden csábítás és ocsmányságos bűn okozójának egyedül az asszonyt tekinti! Növekszik bennem a csüggedés, s közben egyre eszelősebb sorvadozással gondolok Constanzámra, egyetlen tiszta szerelmemre. Körültem minden elváltozott. Hiába éled majd tavasszal a fiatalos. Hiába sarjad a rét, nékem nem kékülnek többé a hegyek, nékem nem csereg a patak, nem virít a rózsabokor. Nem lehelnek ezek többé nyugtatást ebbe a széjjelmorzszolt szívbe, nem folynak belőlök többé örömek... Ó, ártatlan édes örömek. Mikor a természet kebelén feküdtem, mikor azokat hörpölve szívtam jóltéví poharából – édes örömek, odavagytok! Kedves helyem ezután a temetőkert... Ott, ahol a bodza boltos gallyaival egy sírhalmot árnyékoz, ott ülnék most legörömostebb, és szívszakadva kívánnék oda leszállni, ahol gyökere eltűn. Csak Constanzám mellett nyugodnék meg újra egy minutányi időre, ha ott ülne megint ágyam szélén, és nem érintenénk egymást, nem közelednénk, hanem a másik lélegzését hallgatva, illatját beszíva, szótlánul keresnénk a másik homály mögé fátyolozott tekintetét.

De mondok mást is, amice, fejtegeti tovább odabent a chirurgus. Üzekednék az állat az emberrel is. Május 4-én Kecskemét város házában láttam egy pudlikutyát, amelyet a ház Ausser nevű bérlője a lakásban tartott. A kutya oly módon szokott játszani a bérlő mintegy hatéves kislányával, hogy az a két mellső lábával átfogva s vékonyához szorítva meg akarta hágni, penisét hátsó részéhez illesztette, mozgatta, s látni lehetett, hogy a lányt magjával benedvezte. Azért mondom, kérem, a fertő olyan része az életnek, mint a szentmise vagy a töltött káposzta.

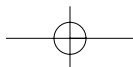
Szörnyűség! De nem, nem zúgolódom! Az én mértékem még meg nem tölt. A keserű pohár még ki nincs ürítve. Ha utolsó lesz is, amit véghezviszek, megtudom e szörnyűséges történet végét. Aristotheles *Poteicájára* tekintek, mit még mindig a hónom alatt szorongatok. Igen, legyen hát eleje, közepe és vége! Bíró uram, adjon parancsot a hajdúknak, hogy senkit ki ne engedjenek, vetem oda a fásultan ücsörgő Czindery Mártonnak, ki maga elé mered, s egyáltalán nem kész megfelelni a reá záporozó kérdésekre. Most föltekint, legyint felém, én pedig még megtoldom: úgy vigyázzon rájuk, mint a Gabbata fényére, hamarost hozom a választ.

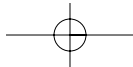
Levegőre dermedten ottmarad utánam a leheletem, ahogy sietek a Tömlöc utcai ház felé. Nagy, sárgás építmény, éjjelente pereg róla a vakolat – nappal nem, azt szégyellené a gazdája, kit én most hangos szóval kezdek hívogatni ablaka alatt: Sternberg levéltáros uram, ébredjen! Megragadom az oroslánfejes kopogatót, döngetem, közben újra és újra kiáltom a levéltáros nevét, míg a függöny mögött gyertyafény nem gyúl; akkor a kopogást abbahagyom, a szólítgatást nem. Végül nehéz kulcs fordul nyikorogva a zárban, hálósipkás, házikabátos ember áll kezében világgal a nyílásban, és úgy néz, mint aki döfni készül. Púpos, sántikáló ember Sternberg városi levéltáros, korát csak Isten tudja, és a varjak, szakálla tépett, szeme mindig hunyorgó. Jöjjön!, int, én meg dermedten állok a hold fénye alatt. Úgy számoltam, a kutyát ereszti rám, vagy valami kamrában tartott, debilis, ámde rettenetes erejű titkos szolgálóval dobát ki, de ő csak elindul előttem, végig a hosszú a folyosón, föl egy nyikorgó csigalépcsőn, kinyitja a padlásszoba ajtaját, bevezet. Iratok garmadája sorakozik a pókhálós polcokon, az asztalokon könyvek, mindenütt hideg gyertyacsonkok meredeznek. Sternberg levéltáros egy szekrény fiókját nyitja, összetekert árkusokat vesz elő, elém vágja. Tessék, ezért jöttél, nem?, kérdi most már tegeződve és meghajolva, minthogy kiegyenesedni púpja nem engedi. Csak állok, mint a meggyógyított vak ember a Siloe tavánál, Sternberg levéltáros arca eltorzul, úgy rőfögi: tolle e lege! Más fiókból két fehér gyertyát von elő, a magáéről meggyújtja, a szekreterre teszi, s int, lépjek oda! Az ajtóból visszafordulva mormog megint: húsz éve tudom, hogy valaki még el fog jönni ezekért. Forगतom a fölbontatlan tekercest, rajta érintetlen pecsét. Honnan tudta, ha el se olvasta?, gyanakodom. Micsoda nyomozó vagy te?, pirít rám a levéltáros. Ezt Csáky kebelében találtuk, amikor részegen saját okádékába fulladt egy rossz hírű alsóvárosi ház tövében, magyarázza. Csáky?, kerekedik el a szemem. Csáky Arisztid ispion volt, akár most ez a tökkelütött Szentjóni Sáska János, magyaráz Sternberg, végül – már majdnem behajtva az ajtót – rám parancsol: olvass! Mindjárt pirkad, és sokan várnak rád.

Föltöröm a piros pecsétet, a megsárgult árkusokon gyöngybetűk, az első tetején rögtön ott a címzés:

A Rendőrfőnök Úrnak!

Megállapítást nyert, hogy az 1773-diki maius 19-én a megfigyelt személy, Kobáry Andrásné szolgálai kísérettel (egy kocsis, két kísérő), négylovas hintón reggel 8 órakor útra kelt. Útközben kétszer álltak meg itatni, Komáromban pedig a hintó a szolgálakkal visszafordult, míg a megfigyelt személy elébe küldött más hintóra szállott, amelyen a kocsison kívül még egy

őriző ember tartózkodott. Ezen koci megállás nélkül a Niklai-birtokra bajtatott, amelynek megfigyelését azonnal a Komáromban állomásozó G. A. IV. osztályú informátorra bízom, s visszatértem kijelölt helyemre, ahol más különös esemény nem történt.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia Császárnőt!

Cs. A. III. osztályú bírszerző, 1773-diki maius 20-án

P.S.: A postajárat akadozása miatt ezen jelentést nem tudtam a mai napon elküldeni, ezért a következővel együtt menesztem.

És alatta az újabb:

A Rendőrfőnök Úrnak!

A postajárat két nap óta akadozik, ami lehetetlenné tette jelentésem elküldését. Ezen idő közben G. A. IV. osztályú informátor egy paraszttal titkos beszéd által megüzente, a Niklai-házban Niklainé s Koháryné gyermekaltató dalokat gyakorolt, ami fölöttébb különös, mivel hogy nincs a házban gyerek. Feltételezhető, hogy vendégeket várnak, akiknek megfigyelése különösképp fontos lehet. Amint újabb híreket kapok, haladéktalanul odautazom.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia Császárnőt!

Cs. A. III. osztályú bírszerző, 1773-diki maius 22-én

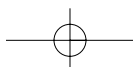
Csáky uram a harmadik árkuson tónust vált, mint akire rátört a phylosophia kényszere. Mindazonáltal ügyesen igyekszik értesüléseit megszerezni.

A Rendőrfőnök Úrnak!

Tegnap megszállott az ökörben egy Győrből Nagyszombatba utazó jezsuita, kit semminemű italokkal nem tudtam levenni a lábáról, minthogy semmit el nem fogadott. Pedig tán fontos információkkal szolgálhatott volna az útját illetően. Annyit árult el, hogy bizonyosan közel a rend fölőslatása, Rómából már rossz fabulák érkeznek. Emellett Waltherr uram egyik fuvarosának Sándor nevű igáslova lesántult, itt vágták agyon a Fehér Ökör udvarában. Habár ők ketten utána (Waltherr uram is, ami pedig nem szokása) erősen beitaloztak bánatukban, sem az Imperiumra, sem Ófelségére vonatkozó megjegyzést nem tettek – sem maguktól, sem provocatiómra. A posta továbbra sem jár, amire rég nem akadt példa.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia Császárnőt!

Cs. A. III. osztályú bírszerző, 1773-diki maius 30-án

Ah, de most látom csak, micsoda rafinéria koszorúzza a púpos Sternberg levéltáros kibarázdált homlokát: a tekerestől újabb tekeres válik el, ív az ívről lecsúszik, s máris másféle kalamárisból való tintával rótt más írás kerül elibém, melynek betűi zaklatottabbak, szögletesebbek. Irgalmas Ég! Hisz ez G. A. informátor levele!

A Rendőrfőnök Úrnak!

A legalázatosabb tisztelettel jelenti G. A. IV. osztályú informátor.

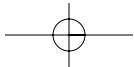
A megfigyelt személy, Cs. A. III. osztályú hírszerző az elmúlt napokban az előírásoknak megfelelően végezte feladatát, sem az Uralkodóbáz, sem az Imperium ellen kikelni nem merészelt, ügyeit elfogadhatóan kezelte. Az 1773-diki maius 19-én kikocsizni látván a számára kijelölt egyik megfigyelendő személyt, Koháry Andrásné, parancsot adott nekem, hogy kövessem a hintót, amelyet én egyetlen pillanatig sem vonakodtam teljesíteni. (Az útról szóló jelentést Kegyelmességednek szóló előző jelentésemben batorkodtam összefoglalni, melyet, amint a postajárat megérkezik, útjára bocsátok.) Érkezésem után szállást vettem a Niklai-birtok közelében, az Arany Daru fogadóban (melynek költségeit mutató számláit batorkodom levelemhez csatolni), s baráti jó viszonyt igyekeztem kialakítani bizonyos Kösely nevű fogadóssal, kinek gyengéje a jó vadászkutyája, mostan különösen az agarak érdekelnék. Habár bizonyos vagyok benne, hogy sem a kancelláriától, sem a gróftól engedéllyel nem bír, igen izgatja a nyulászata. A véleményem az, hogy az első estén is, midőn kifogástalan, francuz módra készített mustáros nyulat adott föl, az ő fogmányaiból kaptam. Mindenképp gyanús tehát, kéretik a körmére nézni.

Máskülönben egy parasztra fél pint pálinkáért sikerült belédiktálnom néhány titoknyelvi mondatot, melyet ő nem érthetett, csak Cs. A., kinek ezáltal igyekeztem megüzenni a Niklai-báz körüli különös eseményeket. Adja Isten, hogy el ne feledje, mire odaér!

Mély alázattal

az 1773-diki maius 30-án

Hogyan lehetséges ez, honnan vannak az újabb irkák?, ugrom föl helyemről, föltépem az ajtót, s bámulok ki a folyosóra, ahol már egér sem fut át ilyen hajnali órán. Érzem, Sternberg levéltáros valahol, egy titkos szobában ébren várja, hogy az iratok végére érjek. Nem nevet, de nem is sajnál, tán puncsot szüröcsöl, akár Schröpfer úr lipcsei vendégei, s mered a világosodni készülő világ ablakára. Visszaülök. Az egyik gyertyaláng most megremeg, mintha kísérteti lég csapott volna át vállamon, de csak az én szusszanásom táncoltatta meg az apró tüzet. Tán újabb jelentésében Csáky Arisztid közelébb visz az igazsághoz, amelyet már úgy szomjazom megismerni, mint Izsák szolgálja a kút vizét Aram Naharajimban.

A Rendőrfőnök Úrnak!

Az éjjel a Lichtenberg-féle kávéházban összeesküvés nyomaira bukkantam. Az ifjú Protasovits Pál, ki – olybá tűnik föl – hamarost átveszi agg atyjától a szappany- és viaszkereskedést, biliárdozás közben a mérnöknek tanuló Ocsolayval ocsmány megjegyzéseket tett Ófelségére. Amikor ugyanis Protasovits egy ízben melléütött, s kis híján a posztót szakította föl, elkiáltotta magát: a Máriáját! Ocsolay erre helyeselt: a Máriáját. Ezt én Ófelsége Mária Terézia Császárnő elleni szervezkedésnek tekintettem, ám pater Engelhardt Guido, aki ismeretlen okból látogatott be néhány perccel korábban a kávéházba, a beszédet meghallván közelebb lépett, és leteremtette a két illetőt, tudniillik, hogy a Szűzanya nevét bűnös szájukra ne vegyék! Erre Protasovits és Ocsolay mélyen szágyenleni kezdte magát, mintha nem látnék át a szitán. Nagyobbik baj, hogy aljasságuk kendőzendő italozni hívtak, s nekem álcám miatt állnom kellett a sarat. Kijelenthetem: én csak csevicét kértem magamnak (az egy áldomást kivéve), ámde későn vettem észre, hogy csevicémbé folyóást beléöntöttek valamit, amikor a biliárdban én következtem. Ez által hamar baza kellett térnem, és reggel oly későn ébredtem, hogy lekéstem a postakocsit, amely Waltherr uram tájékoztatása szerint alig negyed órát töltött az Ökör előtt, aztán sietett behozni rengeteg lemaradását. A postával hír számomra nem érkezett. Elhatároztam, hogy haladéktalanul a Niklai-birtok közelébe utazom, s magam járok utána, mi történik ott.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt!

CS. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki június 21-én

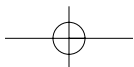
Ó, borzalom, hát nincs olyan irat, mely lerántaná a leplet a szörnyű titokról? Olvass, jó Czédly Lőrincz, olvass!

A Rendőrfőnök Úrnak!

Hiába is igyekeztem szolgálatomat mielőbb teljesíteni, egy úti csárdában a Duna-parton – tán a hígságos levestől, mit a kocsmáriusnak volt mersze elém tenni – szörnyű kórság lett rajtam úrrá: elővett a colica passio, melyhez igen heves szegzés társult. Sárvízre gyanakodtam, azért a vendéglőssel tejfelt hozattam, de bajom csak erősödött. Végül drága pénzért (melynek számláját – mivel szolgálati időben ért a baj – bátorkodom mellékelni levelembhez) küldetnem kellett doctorért, ámbátor csak valami öreg vajákos asszonyt tudtak fölhalálni az egyik faluból. Ez részletesen kikérdezett, hol s mit ettem, majd megállapította: „bagzott gyomor ez”, végül a purgatio érdekében kristélyt rendelt el. Hatalmas tölcserrel locsolta seggembe a szappanos vizet, miáltal is egy álló napon át fostam, akár a szedret evett liba. Eztán oly senyv vett erőt rajtam, hogy két napig az ágyból kikelni nem tudtam. Így a postajáratot újfent elmulasztottam. Kérem, a Rendőrfőnök Úr bocsánatát!

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia Császárnőt!

CS. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki június 30-án

Átkozott Sternberg levéltáros, a bolondját járhatja velem! Van titok, de a kulcsa nem itt rejlik. Ez az epesztő egyformaság kiemészt unalmával: egy fafej III. osztályú ispion kémjelentéseit olvasom, pedig valahol, kint az éjszakában ott vár rám a rettenet. Emlékszem, kócos gyerekkoromban egy éjjelen szörnyű álmot láttam: a falı kárpıt mögöl bogarak, hernyók ezrei özönlöttek elő, s rontottak rám. Akkor én átmenekültem ahhoz, akit anyámként ismertem, úgy kértem, hadd bújjak ágyába! Az éjszaka függönye most az a kárpıt, a nyüvek ott tolakodnak mögötte, és én készülök rászabadítani őket a világra. Nem volna okosabb hagyni? De nem! Aminek eleje van és közepe, annak véget is kell keríteni. Olvass, Lőrincz!

A Rendőrfőnök Úrnak!

Két napja érkezém a Niklai-birtok közelébe, ahol is G. A IV. osztályú informátortól azonosnali jelentést vettem. Emberem a birtoknál végzett megfigyeléseket, amikor a postajárat az Arany Darunál megállt, ezért e módon jelentését nekem eljuttatni nem tudta. Amúgy bírei szerint a parasztot, akivel korábban üzent, tömlöcbe vetették, s még nem talál másik olyat, akiben megbízhatott volna. Jelenté azt is, hogy a Niklai-házban éppen hogy nem volt vendégség, hanem nagyon is bezárkóztak az itteniek: Niklainé Kobáry Rozália és Kobáryné a családsséggel. G. A. rögtön szolgálata kezdetén kifigyelte, hogy Kobáryné gyakorta üríti gyomrának tartalmát a sziklakert mögé, ámbátor nem ételektől, hanem azok szagától. Ha például a früstököt a melegre tekintettel a gartenben, a pavilonban adják föl, jól látni, amint a sült zsemlye illatjától is leokádja a muskátlikat. Niklainé amúgy ebben semmi bibát nem talál, inkább támogatja vendégét, mint megintené. Újabban pedig Kobáryné fölvette azt a szokást, hogy énekelve hasát simogatja, amit követően gyakorta elsírja magát. Bátorokodom tehát azt következtetnem, hogy Kobáryné magzatot hord, amelynek nem mindig örül.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia Császárnőt!

Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki július 10-én

P. S.: A postajárat megint nem jött erre. Mindazonáltal kérem a Tisztelt Rendőrfőnök Urat, ha ezt a levelemet megkapja, havi illetményemet – az elmaradt múlt három havival együtt – az Arany Daru fogadóba szíveskedjék megküldeni! Nagy tisztelettel:

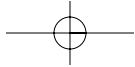
Cs. A.

Kicsavarodik a második tekerics, benne ott a IV. osztályú újabb jelentése.

A Rendőrfőnök Úrnak!

A legalázatosabb tisztelettel jelenti G. A. IV. osztályú informátor.

A megfigyelt személy, Cs. A. III. osztályú hírszerző megérkezett a csárdába, ahol is szállást vett, s ahol is jelentettem neki, mit a Kegyelmességednek írott beszámolómban

(melyet a postajárat hamaros érkezésével okvetlenül elküldök) már bátorkodtam leírni. Végre hasznát vehettem a Kösely kocsmáriussal kötött jó ismeretségnek, ugyanis két jó agárkölyköt ígértem neki egy úri alomból, ha titkon figyelemmel tartja Cs. A.-t, és néhány garasokat számítottam meg arra az esetre, ha még a szobáját is átkutatja. (A kutyákat illetően lehetetlent ígértem, hiszen úri almot nem ismerek, s magam soha nem voltam még vadászaton.) Ezáltal is megtudtam, hogy Cs. A. már az első nap székfogó főzetet és burgonyát rendelt, mivel hogy ide utazván erős fosás fogta el egy csárdában, azóta is nebezen darvadozik. Erről, persze, nekem nem beszélt, bár időm még nem volt ellenőrizni, hogy valóban ez fogta-e ott napokra abban a vendégházban. Megtudtam továbbá, hogy Cs. A. könyvet, újságot nem tart magánál, titkos jegyzetei nincsenek, a Kegyelmességednek szánt jelentéseket bizonyára – ahogyan én is – a kebelében hordja.

Mély alázattal

az 1773-diki július 10-én

Ó, kegyetlen Sors, mért nem tettél vakká születésem pillanatában, hogy látnom ne kelljen e szörnyűséges dolgokat, és e még szörnyűségesebb irományokat? Mert lássad, a második tekercset kibontván egy harmadikra lelek odabent, melyből egyetlen összecsavart lap hullik ki, rajta gyöngy női írás.

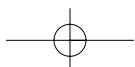
A Rendőrfőnök Úrnak!

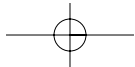
Az 1773-diki július 11-én írom ezt Tekegyelmességednek nagy tisztelettel. A megfigyelt személy, kinek megfigyelésével Tekegyelmességed parancsára megbízattam, Kösely Pál, az Arany Daru kocsmáriusa feltűnően gyanús barátságot kezdett ápolni egy bizonyos Gáspár Antallal, ki nemrég óta tartózkodik nálunk, s ki – gyanítom – idegen kém, minthogy igen szaladós a tekintete, és olybá tűnik, mintha mindenütt ott volna. Gáspár Antal ismeretségben áll továbbá bizonyos Csáky Arisztiddal, ki ugyancsak itt kvártélyol nálunk, és ki bár később érkezett, mint Gáspár, mégis sokat puzmognak együtt. Kösely Pál jelentősen sokat húzódik félre Gáspárral egy kupa bor mellett (babár az azelőtt nem volt szokása), s hogy miről fordult a szó, arról éjjel, a hitvesi ágyban sem akarózik beszélni nekem. Egy nap pedig meglátám, amint belopózik Csáky szobájába, ahonnan csak percek múlva jött elő. Egyáltalán nem kizárt, hogy valamiféle röplapot vagy titkos üzenetet rejtett ott el, amelyet én később, amikor is a szobát magam kutattam át, föl nem leltem.

További hűséggel

K. P.-né, V. osztályú informátor

Hogyan kerülhetett e levél Csákyhoz? Föl nem érhetem ésszel. Tán elfogta s elrejtette. Soha meg nem tudhatom.

Nem hallhatom, mégis hallom, amint a látományos tudományok doctorának szárnyasságos ponyvája alatt Fertály Mihály így fordul most Rótkrepf Farkas császári térképészhez, és Rehák Ambrushoz, ki úgy tesz, mintha figyelne, pedig közben magában *A Magyarország nevű Jób mérhetetlen szenvedései* című vezércikkét fogalmazza a *Magyar Gábrriel* számára: megmondom én, amice mily rettentő módon van alárendelve az ember az élvetegségnek, még ha ő maga nem is él vele. Testvéri jóbarátom scribálta Debrecenből, ki igen jóban van a Hajdú kerület orvosával, doctor Földi Jánossal. E derék magyar ember, miközben a nép nyavalyáit orvosolja, boncol, ha kell, s a kutak vizének minőségét ellenőrzi, hadházi otthonában Linné úr nyomdokain könyvet ír *Rövid kritika és rajzolat a magyar fővésetudományról* címmel. Na mostan e kis könyvecskében igen éles észrevételekkel él a növények nemeinek népi elnevezéséről. Azt bátorkodja állítani, amice, toldja meg Fertály uram, hogy Isten ellen való dolog az ő nevével felruházni saját teremtményeit, úgymint: Isten átkozta tövis, Isten fája, Isten haragja, Isten kegyelme, Isten kenyere, Isten korsócskája, Isten kulcsa, Isten lova farka, Istennyila, Istenparéj, Isten pohárkája, Isten szakálla, Isten táskája, Isten tenyere, Szentháromság füve, Krisztus tenyere s a többi. Ki kell ezeket venni a köznép szájából, és alkalmazásokat adni helyekbe. De mondhatom, amice, amíg e derék férfi a haza üdvén fáradozik, felesége, Weszprémi Júlia oly csapodár, hogy azt már a nép is a szájára vette. Hát így legyen maga okosságos és türelmes, drága barátom!

Újabb árkus!

A Rendőrfőnök Úrnak!

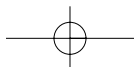
Az elmúlt napon végre elértem a postajáratot, ám leveleimet nem adhattam föl. A szerelmi bánatban szenvedő kocsis ugyanis olyan mérhetetlenül részeg volt, hogy a kocsit csaknem befordította az árokba. A kocsmárius vízzel locsolta, töltött belé egy erősre főzött feketekávéét is, ám azzal csak azt érte el, hogy az illető, amikor magához tért, újra inni kért. Absurdum! Többen megfenyegeténk, ha nem ül vissza a bakra, eltángáljuk (az ilyesmi sajnos nem ritka errefelé). Amde az átkozott egy óvatlan pillanatban a ládájából egy eldugott üveg pálinkát húzott elő, s mire észbe kaptunk, már megint részegen feküdt a földön. Csak másnap tudtuk végre tovább küldeni, de a jelentéseket rábízni nem mertem, nehogy illetéktelen kezekbe kerüljenek emez gondatlansága miatt. Amint lehet, postázom valamennyi iratot.

Cs. A. III. osztályú bírszerző, az 1773-diki július 17-én

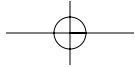
Mint a hagyma héja, úgy bomlik le most már iromány az irományról, egymásba gabalyodnak ezek, mint a repkény kacsai. Most látom csak, hogy itt búvik még egy árkus Köselyné írásával.

A Rendőrfőnök Úrnak!

Az 1773-diki július 17-én írom ezt Tekegyelmességednek nagy tisztelettel. Megfigyelt személy, Kösel Pál kocsmárius, kinek megfigyelésével Tekegyelmességed megbízott, igen gyanús

dolgot művelt a tegnap. Midőn is a postakocsi megérkezett, ámde hajtója olyan ájult részeg volt, hogy az utasokat s a lovakat alig bírtuk alóla kimenteni. Kis fortéllyal magához térítettük, ámde nem sokára valahonnét megint egy üveg pálinkát szedett elő. Gyanús, hogy az italt csak a kocsmárius juttathatta hozzá, máshonnét itt nem szerezhetett. Kösely Pál így akadályozta meg, hogy üzeneteimet továbbítani tudjam Tekegyelmességed felé, amiért is azt gondolom, sejt valamit. Ezért óvatosnak kell lennem.

További hűséggel

K. P.-né, V. osztályú hírszerző

Véres tragédia erre a felelet.

A Rendőrfőnök Úrnak!

A legalázatosabb tisztelettel jelenti G. A. IV. osztályú informátor:

Váratlan esemény: a kocsmárius felesége ma reggelre meghalt. Okát senki nem tudja, a csűrben vágták le a kötélről.

Mély alázattal,

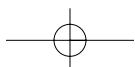
az 1773-diki július 18-án

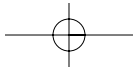
Eltétekintek a *Febér Ökör* irányába, melynek magas kerítésén nyest fut át a hold előtt, s vágnám látni a csárda túlhan néző ablakait. Azért innen is tudom, hogy odafönt nehéz függöny behúzva, de mögötte gyertya ég, és ama gyertya fényében a Fekete Asszony hajol papíros fölé. Nem ír, nem is fog írni, a betűk rovása oly lassú ahhoz, ahogyan lelkéből az érzemények a fejébe tolulnak, ott gondolattá válnak, hogy visszaszaladjanak a lélekbe, mint még aetheribb érzemények. Mosolyog az asszony, ahogy az imaginárius epistola sorai elperegnek szeme előtt: mondjon is akármit, ön enyém. Oly hév támadással vetette önnön magát nekem, hogy ahhoz képest a fakutyázás erdei séta. Kérdemletem önt, hús esztendő hónapos magányaival, böjtöléseivel, melyek során leánygyermekemtől is megvontam anyai figyelmemet, megszolgáltam ezen órákat. Igen, itt az idő, hogy végre kinyújtsam kezem azért, ami az enyém, s én nem habozom megtenni. Nem engedem többé magát, gyámleánya menyegzője után szabad lesz ön, és velem lesz szabad. Nyergeljen, édes huszár!

Az ispion jelent.

A Rendőrfőnök Úrnak!

Az elmúlt három naphan alapos megfigyeléseket folytattunk a Niklai-birtok körül. Munkánkat sajnos akadályozta, hogy habár álcaképpen s a nap ellen fűből kalpagot fon-

tunk, G. A. IV. osztályú informátor mégis szúrást kapott, a második nap reggelén már semmit nem tudott tenni, csak öklendett a vadmurok között. Egy időre a csárdába vittem, ott hosszan borogattam, amitől lassan jobbodott. Annyit azonban mindenképp jelentetek, hogy Kobáryné hasa igen nagy, vagyis most már bizonyosan állíthatom, utódot vár. Az azonban mindenképp gyanús, hogy férfi egy szál sem.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia Császárnőt!

CS. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki august 9-én

P. S.: Emberem ápolása közben sajnálattal csaknem elvesztettem eddigi jelentéseim. Ezt akkor ismertem föl, midőn a megérkező postajáráttal küldeni akartam valamennyit. Fortuna kegyes volt azonban hozzám, s a pakétát megtaláltam odakint, a domb mögött, abonnan lestünk. Azért bátorkodom megírni, hogy amennyiben értesítéseim megérkeznek végre, a Tisztelt Rendőrfőnök Úr elmaradt járandóságaimat ide, az Arany Daru fogadóba megküldeni szíveskedjék!

És rá a válasz a IV. osztályútól.

A Rendőrfőnök Úrnak!

A legalázatosabb tisztelettel jelenti G. A. IV. osztályú informátor.

Bátorkodom jelenteni kegyelmességének, hogy ma átnéztem Cs. A. III. osztályú hírszerző leveleit, köztük a legutóbbi jelentését, amelyet még nem pecsételt le, mivel viasza elfogyott. (Jelenlétemben kért a vendéglóستól, ki nyugtatta, hozatni kell, de hamarost meglesz az is.) Ebben a levélben két súlyos pontatlanságra letem, úgy mint ad N°1: a vadmurok mellett igen sok volt a számárkóró meg a kosbor; ad N°2: sokkal rövidebb időnkig voltam szolgálatképtelen, amint az ott írva van. Kérem ezt mindenképp figyelembe venni, ha leveletem végre postára tudhatom adni.

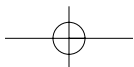
Mély alázattal,

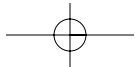
az 1773-diki august 9-én

Üres szavak, üres szavak! Mint ez itt:

A Rendőrfőnök Úrnak!

G. A. fölépülvén végre kémkedő állást vettünk újra a birtok közelében. Föl is jegyeztük, amint Kobáryné kifejté, leány gyermekre számít, és az Alíz vagy Anastasia nevet fogja adni neki. Ezután megint zokogni kezdett. Tovább figyelni azonban nem tudtunk, mert túlságosan közel merészkedtünk, és a barackosban tanyázó méhek gyanakodni kezdtek. Az egyik éppen nyakon marta a csimpaszkodó G. A-t, kettő az én orromat vette

célba, ezért menekülnünk kellett. Mindazonáltal a tegnapi napon ügyes csellel elfogtuk Niklai Ádám levelét, mivel hogy a posta azt a birtokra a csárdából nem vitte ki, emez egy málészájú kukta gyerek dolga lett volna jó borra valóért. G. A. azonban fölfedezte a scriptumot, s elcsente azt. Mostan nyakát borogatja.

Isten óvja Őfelsége Mária Terézia Császárnőt!

Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki auguszt 14-én

S valóban, a pakétában ott sárgállik a későbbi kapitány irkája.

Angyali Szerelményem!

Nem is tudod, a Természet miféle csodákkal ajándékoz meg ezen a helyen. Oly különös kígyókat látni erre, melyek nem hosszúak, hanem vastagak, feketék, nem is hevernek összegyűrűzve, egyenesen s gyorsan haladnak a maguk útján. Estéknént igen sok és káprázatos a Szentjános-bogár is, de az igazi csodálatosság, amint korábbi levelemben megírtam, a skorpió. Ez igen sok errefelé, ezért jó, ha az ember skorpió-olajat hord magánál, mi minden egyéb marásra is igen alkalmas gyógyír. Hanem a skorpió maga az Isten újabb csodája: reggel és este nyugodtan, zsibbadtan feküsznek, a nép akár kézbe is veheti, mint ahogy magam is vettem vagy egy tucat ilyen. Ám a forró időben igen baragosak, s rendkívül támadó kedvűek. Ha az ember köveiket fölemeli, szétfutnak, akár a pókok. Töreksem, hogy az alkoholba dugott példányok mellett néhány élő is vigyek baza üvegcséimben további tanulmányozásra, mivelhogy úgy sejtem, néhány ritka, sőt ismeretlen fajt is sikerült beszereznem. Drága Angyalom, tudom, már alig várod, hogy magad is kipróbálhasd, micsoda különösség is szabad kézzel érinteni egy ilyen teremtményt.

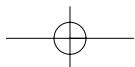
Forrón öllelek, Egyetlenem!

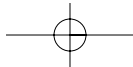
Ádám

P. S.: Ez idáig egy Sieber nevű péknél kaptam kvártélyt, de oda már nem üzenhetsz, mert találkoztunk Soro tábornokkal és egy kedves püspökkel, kikkel Ó-Orsova felé vettük az irányt. Tudtommal szállást Mahovitz alezredesnél kapunk majd. Ezer csók, Szerelményem!

Érzem a hajnal közeledtét. Talán egy óra csak, s már itt is a pillanat, amikor az éjszaka minden teremtménye elhallgat egy percre, hogy a kelő nap üdvözetére fölharsanjon a nappaliak koncertje – madár, bogár munkálkodik abban. És mit tudok én? Semmit! A zsíros ívek nem rejtenek titkot, csak amit már magam is tudtam: Koháryné szörnyű bűnét. Mintha Thorwlad Kaurisdahl, az Északi itt állna mögöttem, fülem pöckölgetné gúnyosan, s nevetné eltévedésem.

De nem! Munkám elvégzem, pályám megfutom. Ide az újabb árkussal!

A Rendőrfőnök Úrnak!

Az eső két nap óta folyvást itt kopog a vállunkon, mintbogy a Niklai-bázzal szemközt, a domboknál, egy jegenyenyár alatt vettünk föl figyelőállást, amely fa igen szerényen kínálja védelmünkül lombzatját. A domboldal fölbízott, olyan saras, G. A. ma reggel térdig beléragadt, amint leereszkedett könnyíteni magán. Az átok záporok mián a postajárat újfent elakadt valahol, egy lovast küldtek előre, hogy mestert kerítsen a törött tengely kiigazításához. A lovas mindazonáltal magával hozta Garayné, egy bizonyos Garay Ármin nevű győri iparos feleségét, ki igen sietett haza, ezért jó pénzt fizetett a gyors szállítmányozásért. Nem sikerült kiderítenem, miért nem saját batárján utazik, ám nem időzöttem ott sokáig, mert figyelmemet a Niklai-birtokra kellett fordítanom. Ott amúgy jelentős esemény nem történt, Kobáryné és Niklainé hársfa teát szürcsölgetett a verandán egy-egy vastag takaróba csavarodva. Kobáryné hasa igen nagy, láttam, amint föllállt újra tölteni.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt.

Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki septembrius 7-én

P. S.: Tisztelettel kérem a Rendőrfőnök Urat, illetményemet megküldeni szíveskedjék, mert igen cudar idők jönnek, itt az idő csizmát venni. Köszönettel Cs. A.

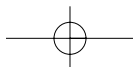
Oh, Idő, hagyj még haladnom!

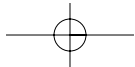
A Rendőrfőnök Úrnak!

A két asszonyi személy a házból kimozdulni betek óta nem akart, tekintettel a bűvösre, amely idén korán köszöntött ránk. Bár volt részünk áldott septembriusi napsütésben, az esők, a dér egyre kevésbé hagy nyugtot nekünk. Domboldalunk csupa sárga levél. Mindazonáltal két fontos esemény is történt. Az egyik három napja, midőn is bort vételeztünk a csárdában a hideg miatt. Attól G. A. úgy megbátorodott, hogy hírszerzési szándékkal megindult a kerített garten felé. Ámde fölfigyelt erre az öreg komondor, amely ugatni – szerencsénkre – nem ugatott, de erős morgással figyelte csimpaszkodni kezdő kém beosztottamat. Cselhez kellett tehát folyamodnunk. Én a következő napon ruházatomat némiképp kiigazítatván, kocsit béreltettem maradék pénzemen, azzal hajtatam a Niklai-báz elé, ahol is vendégi bebocsáttatást kértem, mint megfáradt utazó, kinek nem jutott hely a vendégházban. Azonban azt a választ kaptam, hogy a ház úrnője betegség miatt fogadni semmiképpen nem tud, de a szomszédos Aknay-birtokon bizonynal szívesen látnak. Bátorokodom jelteni, az asszonyok bizonyosan nem a szitán láttak át, csupán elzárkózni kívánnak most már a világtól.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt!

Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki october 24-én

P. S.: Tisztelettel kérem a Rendőrfőnök Urat, amennyiben a végre megérkező postával leveletem végre kézhez kapja, elmaradt járandóságomat megküldeni okvetlenül szíveskedjél, mert a kocsibérletre igen sok pénz áldoztatott.

Egy fontos hír:

A Rendőrfőnök Úrnak!

Ma kimúlott a kivénhedt komondor, ami nekünk éppen jó. A kocsis vitte elásni valahol hátul, a gartenben.

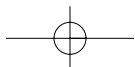
Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt!

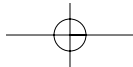
Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki october 29-én

Uram, irgalmazz, Krisztus kegyelmezz! Emitt e következő árkus, amely tán mégis a titokhoz vezet. A születésem napja! Uram, irgalmazz!

A rendőrfőnök Úrnak!

Igen hideg volt az idei Szent Márton, ám nekünk forrón kellet munkálkodnunk. Egynéhány napok óta azt a szokást vettük fel, hogy váltásban bejárunk a ház közelébe, s vagy a kerítés mögül, vagy – ha sikerül a megkopaszult fák mellett észrevétlenül át-szökniünk – egyenest az ablak alól figyeljük, ami odabent készülődik. Addig a másik melegedhet kissé, hogy el ne vesszünk mindketten. Szent Márton reggelén (én álltam megfigyelésben) igen nagy lett a sürgés odabent, Koháryné dinnye hasát fogva a hálósobába rontott, utána a cselédség asszonyi személyei Niklainé irányítása alatt. Még egy óra sem telt el, kijöttek mindnyájan, Koháryné kivéve. Akkor már nem tudtam leírni, complicatio jött-e közbe, avagy megtörtént a szülés, ámbár a cselédek arckifejezése nem tükrözött rémületet. Aznap többet kideríteni már nem tudtam, de az események alakulása miatt helyesnek tartottam magam vállalni a következő napi informatio-gyűjtést is, ezért G. A.-t utasítottam, legyen készenlétben, a csárdában. Hanem fáradozásom hiábavaló volt, mert Koháryné még a harmadik nap reggelén sem került elő, hiába lestem be az ablakon hol innen, hol onnan. A negyedik hajnalon, amikor is éberségem megfakult, az órködni küldött G. A. azzal rázott föl a csárdában, hogy azonnal ébredjek, mert igen nagy a baj. Alig értettem zavaros szavait, de annyit sikerült kivennem, hogy Koháryné megszült, s négy porontynak adott életet, amelyekkel most megindult hazafelé. Az én pénzem elfogyott, G. A. garasaiból béreltünk kocsit hamarjában, úgy indultunk meg a Niklai-ház felé kerülve. Az úton a IV. osztályú hírszerző elmondá, indulás előtt Niklainé sírva könyörgött Kohárynének az egyik gyerekért, amelyet a méhserfőző asszonya bosszú vonakodás után oda is adott neki. Amint őt üldözénk, különös nyomra lettünk figyelmesek: a zsonbi tölgyesnél keréknyom vezetett hazafelé, de a frissen pottyantott lószarból jól látszott, alig tíz perce kanyarodott balra valaki. Mivel eldönteni nem tudtuk,

melyik lehet a helyes, s kettéválni nem tudtunk, a gyanúsabb nyomon eredtiünk tovább. Erős hajtással alig néhány perc alatt utolértünk egy hintót, amelyen egy nemes ember ült. Utasítottam a mi kocsinkat hajtó G. A.-t, hogy előzze meg az alkotmányt, amely lebizódva előre is engedett bennünket. Uram, segíts! A hintó mellett elhaladván jól láttuk mindketten: a nemes ember fehér pólyát szorongat a kezében, amely pólyából hangos gyerekbömbölés hallik. Utasítottam alárendeltemet, hogy az első csárdánál várjuk be a hintót!

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt!

CS. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki novembriusi 14-én

A púpos Sternberg levéltáros igazat szólott tehát: a pakéta őrzi a titkot, a szörnyű asszonyét, aki fattyakat hozott a világra, köztük engem, és a másikat, ki testvérét árulta el azzal, hogy árulójának segédkezett. Milyen mélységes tud lenni a bűn! Milyen gonosz az ember!

A Rendőrfőnök Úrnak!

A legalázatosabb tisztelettel jelenti G. A. IV. osztályú informátor.

Az elmúlt napok igen csendesek voltak, olyannyira, hogy már névről ismertem a varjakat a nyárfás domb mögötti ugarban, ámde mostan szörnyű dolgok történültek. A váltott őrségben éppen rám esett a sor, amikor is Koháryné végre előkerült, s ekkor oly látványt nyújtott, amelyre élő ember fia nem számíthat: az asszony nem egy, hanem négy pulyát izzadott erre a koszladt világra. Megfigyelőállásomból jól kivehettem, amint Niklainé az egyik teli pólyát zokogva, a sárba letérdepelve elkönyörögte a sógorasszonytól, aki eztán útra kelt. Riasztanom kellett Cs. A.-t, s oly hamarjában távoztunk az Arany Daruból, hogy Kösely kocsmáriust sem volt időm kifaggatni, mit tudott meg időközben Cs. A.-ról. A követett szekérnyom egy helyt kétfelé ágazott, mi kis tanakodás után balra tértünk el a bérelt batárral! Uramfia! Az úton egy hintóra leltünk, amelyen egy nemes ember pólyába bugyolált gyereket szorongatott, épp olyat, amilyenekkel Koháryné jött elő a házból. Elborzaszt a gyanú, hogy Koháryné az úton elhajigálta a titokban világra hozott utódokat, mint ahogyan volt szíve megválni az egyiktől Niklainé könyörgésére. Ó, szörnyű Ég! Hol lehet a többi pulya?

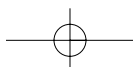
Mély alázattal,

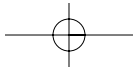
az 1773-diki novembriusi 14-én

Minő tragédia, s minő szépelgő sorok ezt követően!

A Rendőrfőnök Úrnak!

Az ember ámulva mered a Természet Nagy művére, szó bennszakad, majd mégis kifakadt, mint basadt zsákból a gabona! Ó szavak, ó párkányon kopogó, fagyos varjú nya-

kára pelyhedző, rüggyel fakadó, mébek szárnyán zümmögő szavak! Engedjétek meg, hogy veletek fessek a sirály röptét, a vizek táncát, a nyári szellők hűsét s még az eső húzta levelek görbületét is! E sentenciák jutottak eszembe, midőn e reggelen végre megpillantottam a hervadó ligetet. De kötelességem jelenteni a csárdában történeteket: amint jól számítottam, a nemes ember is megállt itt itatni, ám előbb is valamiféle táplálékot szerezni a gyerekeknek. Igen nagy szerencséje volt, mert a kocsmárius felesége alig egy hónapja babázott, s volt teje bőven. A szoptatás után állítólag a gyereket még ki is mosta piszkából, bár ezt én nem láthattam, csak annyi bizonyos, hogy a gyerek utána nyugton, csendben aludt. Hanem amint a vendég némi pihenés után távozott, a vendéglős maradék pénzünkért elárulta: a nemes ember nem más, mint Verancsics Athanáz, ki az útfélen találta a lelcet, s úgy döntött, Isten szavára hallgatva a gondjaiba veszi. Eztán haladéktalanul hazasiettünk, ámde akárhogy kémkedtünk is, a Kobáry házából gyereksírás még nem ballottunk. Az azonban bizonyos, hogy pater Engelhardt Guido a következő hajnalon, a templom lépcsőjén két árvára bukkant, akiket végül jószívű emberek vettek magukhoz. Mindez felettebb gyanús, kérem a hatóság mielőbbi vizsgálatát!

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt!

Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki novembrius 18-án

És itt – Sors, segíts! – talán egy újabb rejtély megoldása: az árkusoké. Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik, s ez – olybá tűnik föl – eltörött.

A Rendőrfőnök Úrnak!

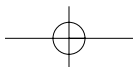
A legalázatosabb tisztelettel jelenti G. A. IV. osztályú informátor.

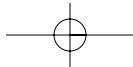
A csárdában, ahol bevártuk a hintót, még aznap megtudtuk: Verancsics Athanáz, aki az elhullajtott gyerekre lelt. Mindazonáltal bizonyosnak tűnik, hogy Kobáryné vétke súlyos és megbocsáthatatlan, ámde mégsem olyan elborzasztó, amidőn gondoltuk. Fattjai közül csak azt az egyet hullajtotta el valamiképpen, a másik kettőt az éjjel a templom lépcsőjére tette egy kosárban, megismertem őket a pólyáról, amikor is Guido atya visitatióra kért mindenkit, aki akár keveset is tudhat az árvákról. Mindkettőt befogadták, legyen érte hála a Magasságos Istennek! Hanem igen fontosnak tartom még jelenteni, hogy nagy lebet a baj, mert tegnap, midőn az Ökörben áldomásokat ittunk a hosszú küldetés sikerére, azt gondolván, hogy Cs. A. már eleget borozott, megpróbáltam belesni irományaiba, csakhogy ő észrevett valamit. Nem szólt, de érzem, gyanakszik, s ez rossz jel, mert úgy tartják, békés ember, ritkán dühös, akkor azonban halandó meg nem állíthatja. Próbálom gyanakvását elaltatni.

Mély alázattal,

az 1773-diki novembriusi 19-én

Eltörött!!!

A Rendőrfőnök Úrnak!

Fájdalommal tudatom, hogy G. A. IV. osztályú informatort a tegnapi napon magához szólította az Úr. Tanúk nincsenek, a tettest föl nem lelhetem. Ruházatában, csomagjai közt sem hivatalos, sem személyes iratot nem letem.

Isten óvja Ófelsége Mária Terézia császárnőt!

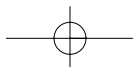
Cs. A. III. osztályú hírszerző, az 1773-diki novembrius 20-án

Kegyelem!

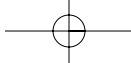
AZ ODA- S VISSZAKÍGYÓZÓ VÉR
(*Verancsics Fidelius második vallománya*)

Atyám a legnagyobb jómódban nevelt, mondja most Verancsics Fidelius, kit szótlannal álltunk körbe, hogy töviről hegyire tudtul adjam, amit az ispion árkusai hirdettek. Olyan gyermekkor adatott nekem, mi keveseknek, folytatja a mókusember, gyakorta tekinthettem át a Balaton ringó nádasai fölött a kéklő Badacsonyra, melyről is tizenöt esztendő koromban rövid poémakezdemény jutott eszembe: Jer, te, ki a szép genfi tavat s szép genfi virulmányt olly eleven színnel festéd, s Eratódnak ölében, a roppant Bernhárd farain múlatni szerettél, jer, nézd a Balatont mikor a nap reggeli lángja tükrözetén reszket, s mikor a hold fényre alatt ég! Meg is küldtem soraimat levélben Hetyére szívbeli komámnak, Dani uraságnak, kit még a soproni lyceumból ismerek igen jól, s ő határozottan ígérte, ha a Múzsza kegyes lesz hozzá, hosszabb verselményt farag belőle, bár fontos tudni, ez idáig titokban tartotta helikoni művészetét. Atyám tehát különös figyelmet fordított neveltetésemre, kora gyermekkoromtól magánnevelők kényeztettek, s igazi kincsekre bukkanhattam a dúsan rakott könyvtárban. Mivel atyám görögre is oktatott, tízesztendősen elolvashattam Homer nagy művét, melyben is igen megragadta képzeletemet Akhilleusz pajzsa, amelyen Hephaistos a világot mintázta meg, s azóta szüntelenül vágyakozom ilyen alkotást létrehozni.

Az ifjú Fidelius eltöpreng most, mi hallgatunk, várunk, míg visszaveszi a szót. Oly fáradhatatlanul tanultam, mint kevesen, emlékezik a mókusember, még tizenhárom sem múltam, astrologiai számításokkal már le tudtam írni, hogyan jutottak el a viking hajósok az Újvilágba, megfejtettem Egyiptom titkait, és másodpercre pontosan meghatároztam, mikor oldotta le saruját a csipkebokor előtt Mózes a Hóreb hegyén. De akárhogy is reménykedtem abban, hogy a teremtett világ elém terül, ahogyan Akhilleus pajzsán: mennél többet tanultam, annál kevesebbet tudtam. Mint ama nagy hírű Faustus doctor, megundorodtam én is a könyvtárszoba levegőjétől, a lombikoktól, a mértékektől, a globusoktól és a réges-régen holt nyelveken írott tekercektől, vágytam ki a világba, ahol az emberek élnek lüktető-sajgó életüket.

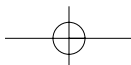

Chajághy Ferenc II. osztályú huszárcapitány heves köhögésbe fog, Fertály Mihály chirurgus uram ütlegeli a hátát, hogy segítsen. Amint a tiszt csendesül, az ifjú Verancsics folytatja: atyám akárhogyan is tartóztatott, útra keltem. Már az első éjszaka megtudtam, mi a részegség, a kéj mámore, a harmadik éjjelen megismerem a kártyát, amelytől pedig atyám igen óvott. Egy fogadóban aztán verekedés tört ki a kártyán, tán meg is szúrtam valakit. Halott az az ember?, kérdezem. Mikor kiugrottam az ablakon, még vérében hörgött, feleli a csillagász, mire asszonyi moraj fut végig a látományos tudományok doctorának sátra alatt. Verancsics szíve azonban most már kemény, nem ad az asszonyi rettegesre, inkább újra gombolyítja beszéde fonálát: hetekig az útra kimenni nem merem, réteken, erdőkön vágtam át, fák alatt, barlangokban háltam, lopott gyümölcssel, bogyókkal, madaraktól rabolt tojással éltem. Somogyország közepén zsványok rontottak rám: maradék pénzem elvették, az egyik le akart döfni, szerencsémre a többi nem volt gyilkos kedvében: egy fához kötöttek, és a vadakra bíztak. Ha nem épp arra menekül a császárnő rendeletei elől néhány csavargó cigány, akik megszántak, eloldoztak, még enni is adtak, tán ott pusztulok éhen. Akkor végre bemeleszkedtem egy csárdába, s föladván elveimet, pénzért jószoltam egy textilkereskedőnek, ki utóbb ezt igen megbánta, mivel úgy íratott meg neki, hogy két év után majd a cholica vigye el a szerencsétlent. Fogadóról fogadóra járván jutottam el idáig, ahol is végre nyugtot leltem.

Akár haza is térhetett volna, vetem közbe. Megrémülök tekintetétől, amely odaát a végtelen kozmosz fekete úrjeire nyílik. Üres kézzel nem mehettem, feleli, aztán teszi hozzá: ha a báró úr nem jön, még most is az utat járom ágrólszakadt koldusként. Aztán megtalálta ott fönt a fatoronyban a világ titkát?, kérdem. Abban a végeérhetetlen úrokra nyíló szempárban most mintha egy apró csillagnyi fény gyulladna. Megtaláltam én, válaszol a mókusember, de nem odafönt. Hanem?, kérdem. Itt lent, feleli Verancsics Fidelius, s Niklai Dorothea hasára helyezi kezét. Amaz már nem pirul, mint azelőtt, rám emeli két szemét, amelyek épp úgy a messzeségbe tárulnak, mint szerelme szembogarai, és én tudom, tudván tudom, ez a két végtelen tér valahol nagyon messze, a szemhatár mögött összeér. Niklai Dorothea higgadtan, ahogyan a teába cukrot kér az ember, közli: és gyermekeket hagynak maguk után, hogy halál mindig újra legyen.

Ha csípős reggelen megállnál a piactéren, és időd nem sajnálnád tekinteted körülhordozni, észrevehetnéd, hogy mind úgy kívánjuk, pirkadatra bárcsak vérrünkkel vegyülne a harmat a hervadó ligetben. Niklai Dorothea már egyikünk-re sem néz rá, a padozaton ül, és rég nem hallott altatódalt dúdolgat önnön méhe megátkozott lakójának. Koháryné a templomi tabernákulummal szembefordulva térdel a porban, és zokog, zokog. Szolgája s én méregetjük egymást, mint a lóvásárban, végül kebelébe nyúl, elővonja a tegnapi almát, és visszanyújtja nekem. A méhszervező titkon visszaroht a *Febér Ökörbe*, újra fölkapaszkodott azon a falon, s most az emeleti szobában ököllel üti a Fekete Asszonyt, csapásai a fejét érik, vért loccsantanak ki a szájából, ujjait törik, bordáját repeszti, tán meg is ölik néhány percen belül. Az asszony segítségért kiáltana, de Koháry

fejét a vánkosba nyomja, közben hátát vágja nagy donga kezével. Verancsics Fidelius mint ama nevezetes lunaticusok, tornya felé indul, fölkapaszkodik a nyirkorgó lépcsőkön, a korlátnak támaszkodik, és úgy üvölt, mint akit deresre húztak. Hangja messze hallatszik, egészen a hegyekig, ahol most Szászváry Horác, a látományszerű tudományok doctora rezgő batárjával nyugatnak tart, míg a ruháját szaggató Próféta keletnek indul. Közben, előbb észrevétlenül, majd egyre szaporodó cseppekkel megered az eső.

APPENDIX

Jelentésem végén nagy tisztelettel kérem a Rendőrfőnök Urat, postafordultával az eddigi munkámért járó illetményt megküldeni szíveskedjék, mert az eddigiek igen sok pénzt elvittek, erősen szűkölködöm.

Isten óvja Őfelsége Ferenc Császárt!

Cz. L. III. osztályú hírszerző, az 1793-diki septembrius 21-én

